

КОЛОДІН Д. О.,

кандидат юридичних наук, доцент,
декан факультету цивільної
та господарської юстиції
(Національний університет «Одеська
юридична академія»)

УДК 344

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.2.1.12>

АНАЛІЗ ОБ'ЄКТИВНИХ ОЗНАК ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 263-1 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Метою статті є дослідження характерних рис об'єктивних ознак злочину, передбаченого ст. 263-1 Кримінального кодексу України. Зважаючи на аналіз положень статті, інших нормативно-правових актів та наукових робіт із зазначеної тематики, виокремлено проблемні питання визначення об'єктивних ознак злочину та перспективні напрями удосконалення чинного законодавства щодо кримінальної відповідальності за незаконне виготовлення, переробку чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікацію, незаконне вилучення або зміну її маркування, незаконне виготовлення боєприпасів, вибухові речовини або вибухових пристроїв.

Автором зауважено, що визначення об'єктивних ознак злочину, передбаченого ст. 263-1 Кримінального Кодексу України, містить спірні та неоднозначні трактування. Зроблено висновок, що існує необхідність чіткого розмежування між статтями 263 та 263-1 Кримінального кодексу України. Проаналізовано зміст понять «незаконність», «виробництво», «переробка» тощо та сконцентровано увагу на проблематичних аспектах використання цих понять. Також, у дослідженні здійснено аналіз актуальних питань притягнення до кримінальної відповідальності за незаконний обіг вогнепальної і холодної зброї, боєприпасів до неї, вибухових засобів та речовин, вибухових пристроїв та проблемам, що виникають в діяльності слідчих органів поліції при кваліфікації злочинів даної групи та злочинів, вчинених з використанням (застосуванням) зброї (умисних вбивств, нанесення тілесних ушкоджень, розбійних нападів, вимагання, бандитизму, масових заворушень тощо).

В результаті дослідження підсумовано, що ознаки об'єктивних ознак злочину за ст. 263-1 КК України вимагають подальшого наукового дослідження та вдосконалення кримінально-правових норм відповідальності за досліджувані злочини та запропоновано шляхи такого реформування.

Ключові слова: злочин, вогнепальна зброя, бойові припаси, вибухові речовини, кримінально-правова відповідальність, незаконне виготовлення, об'єктивні ознаки злочину.

Kolodin D. O. Analysis of the objective signs of the crime provided for in Art. 263-1 of the Criminal Code of Ukraine

The purpose of the article is to study the characteristics of the objective features of the crime under Article 263-1 of the Criminal Code of Ukraine. Given the analysis of the provisions of the article, other legal acts and scientific works on this topic, the author identifies the problematic issues of determining the objective features of the crime and the promising areas for improving the current legislation on criminal



liability for illegal manufacture, processing or repair of firearms or falsification, illegal seizure or alteration of their marking, illegal manufacture of ammunition, explosives or explosive devices.

The author notes that the definition of objective elements of the crime under Article 263-1 of the Criminal Code of Ukraine contains controversial and ambiguous interpretations. The author concludes that there is a need for a clear distinction between Articles 263 and 263-1 of the Criminal Code of Ukraine. The author analyzes the content of the concepts of “illegality”, “production”, “processing”, etc. and focuses on the problematic aspects of using these concepts. Also, the study analyzes the current issues of criminal prosecution for illicit trafficking in firearms and cold steel, ammunition, explosives and substances, explosive devices and the problems arising in the activities of police investigative bodies when qualifying crimes of this group and crimes committed with the use (application) of weapons (intentional murder, bodily harm, robbery, extortion, banditry, mass riots, etc.).

As a result of the study, the author concludes that the objective features of the crime under Article 263-1 of the Criminal Code of Ukraine require further scientific research and improvement of criminal law provisions on liability for the crimes under study, and the author suggests ways of such reform.

Key words: *crime, firearms, ammunition, explosives, criminal liability, illegal manufacture, objective elements of crime.*

Постановка проблеми та її актуальність. Прагнення України побудувати правову демократичну державу змушує підвищувати ефективність захисту прав людини та громадянина і вдосконалювати систему заходів запобігання злочинності. Зокрема, статтею 3 Конституції України гарантовано, що життя, здоров'я, безпека та недоторканність людини визнаються найвищою соціальною цінністю. Саме тому для охорони цих благ необхідне суворе дотримання та виконання законів, що є загальним принципом сучасної кримінально-правової політики України.

Водночас, показники рівня злочинів, пов'язаних з незаконним обігом зброї, особливо в умовах воєнного стану дають підстави стверджувати, що наразі криміногенна ситуація є нестабільною. Впливає на необхідність дослідження об'єктивних ознак злочину і та обставина, що поширеною є проблема відмежування злочинів, відповідальність за які передбачена ст.ст. 263 та 263-1 КК України, оскільки в обох нормах ідеться про незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами.

Тому, на даний час неповно та неоднозначно врегульоване питання щодо поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами тощо. Теорія кримінального права та кримінального процесуального законодавства ще не відреагувала на ті зміни, що відбуваються на даному етапі в Україні, зокрема, на внесення змін до законодавства щодо зберігання зброї та концентрації в Україні великої кількості зброї та вибухонебезпечних припасів та речовин.

Це зумовлює актуальність теми дослідження та необхідність її детальнішого аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання кримінально-правового регулювання та кваліфікації незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами і вибуховими речовинами розглядалися багатьма науковцями. Серед них: Голубош В.В., Гришук В.К., Конопельський В.Я., Житній О.О., Мітрухов П., Павленко Л.М., Терещук С.С., Ченшова Н.В., Щербаковський М.Г., Андреев Д.В., Хряпінський П.В.

Метою статті є дослідження характерних особливостей об'єктивних ознак злочину, передбаченого ст. 263-1 КК України.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж визначити об'єктивні ознаки злочину, передбаченого статтею 263-1 КК України, варто зазначити, що зазначена стаття регулює питання відповідальності за незаконне виготовлення, ремонт вогнепальної зброї та незаконне виго-



товлення бойових припасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв. Також, у досліджуваній статті містяться положення про незаконну переробку вогнепальної зброї.

Однак, у практичній діяльності виникає низка проблемних питань, пов'язаних із особливостями відмежування цього виду злочину від інших злочинів, передбачених кримінальним законодавством України.

Низка науковців, зокрема Катеринчук та Меркулова, наголошують, що повнота та ефективність регулювання сфери, яка перебуває під охороною кримінально-правового захисту ст. 263-1 КК, взаємопов'язані з проблемами чіткого визначення предмету злочину, ознаками об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого цією нормою, розкриттям сутності та змісту поняття «незаконне» (виготовлення, ремонт...), яке використовується як у назві, так і у змісті ч. 1 ст. 263-1 КК.

Рубашенко стверджує, що у формулюванні зазначеного складу злочину наявна подвійна бланкетність, що проявляється у тому, що конкретизація іншими нормативними актами стосується відразу двох об'єктивних ознак складу злочину: предмет злочину (у КК визначено лише загальний зміст цієї ознаки словами «вогнепальна зброя», «бойові припаси», «вибухові речовини чи вибухові пристрої»), однак, позаяк КК не визначає поняття вогнепальної зброї та інших понять, тому й зміст цієї ознаки і відповідь на питання, які предмети належать до вогнепальної зброї та інших, конкретизується (знаходить свій конкретний зміст) у спеціальних нормативних актах) та суспільно небезпечне діяння (зміст цієї ознаки полягає у відсутності дозволу, наповнюється іншими нормативними актами, які, крім того, мають бути законами (чи принаймні ґрунтуватися на законі). Тобто, можна зробити висновок, що формулювання «незаконне» визначене недостатньо.

Не менш проблематичним є відмежування злочинів, відповідальність за які передбачена ст. 263 та 263-1 КК України, адже в обох статтях передбачено відповідальність за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами. При цьому, відрізняються зазначені злочини за предметом та проявом об'єктивної сторони. Предметами злочинів, зазначених у ст. 263 КК України, є вогнепальна зброя (крім гладкоствольної мисливської), бойові припаси, вибухові речовини, вибухові пристрої (ч. 1 ст. 263 КК України), холодна зброя (ч. 2 ст. 263 КК України). Водночас, предметом складу злочину, ознаки якого вказано у ст. 263-1 КК України, на відміну від попереднього злочину, може бути і гладкоствольна мисливська зброя.

За конструкцією об'єктивної сторони складу злочинів, передбачених ст. 263 та 263-1 КК, належать до формальних складів. При цьому, у злочинів, передбачених ст. 263 та 263-1 КК, наявні спільні предмети злочинів: вогнепальна зброя (крім гладкоствольної мисливської у ст. 263), бойові припаси (ст.ст. 263, 263-1), вибухові речовини, вибухові пристрої (ст. 263, 263-1). Щодо холодної зброї, то законодавцем у статті 263-1 КК не встановлено відповідальність за дії, пов'язані з її незаконним виготовленням, переробкою, ремонтом. Водночас, об'єктивна сторона ч. 2 ст. 263 ККУ (носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу) частково поєднує у собі альтернативні суспільно-небезпечні діяння, передбачені для вогнепальної зброї у ч. 1 ст. 263 та ч. 1 ст. 263-1 КК України.

Також, визначаючи характеристики об'єкта злочинів проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої, варто враховувати, що родовим об'єктом злочинів аналізованого виду пропонується вважати суспільні відносини, що спрямовані на гарантування безпеки у сфері поводження з джерелами підвищеної небезпеки (зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями). Безпосереднім об'єктом злочину вважається безпека невизначеного кола осіб – від несанкціонованого доступу та обігу до зазначених предметів і дотримання встановлених правил зберігання зброї або бойових припасів. Додатковим обов'язковим чи додатковим факультативним об'єктом злочинів аналізованої групи постають життя, здоров'я людей, відносини власності, довкілля, безпека виробництва, нормальне функціонування правоохоронних органів, порядок управління у сфері поводження зі зброєю, боєприпасами і вибуховими речовинами.



Пунктом 8.2 Інструкції «Про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів» затвердженої Наказом МВС України № 622 від 21 серпня 1998 р., визначено, що вогнепальна зброя – це усі види бойової, спортивної, нарізної мисливської зброї як серійно виготовленої, так і саморобної чи переробленої, для проведення пострілу з якої використовується сила тиску газів, що утворюється при згоранні вибухової речовини (пороху або інших спеціальних горючих сумішей). Зокрема, до вогнепальної зброї належать пістолети, револьвери, гвинтівки, карабіни, автомати, кулемети, мисливські карабіни, комбіновані рушниці, що мають нарівні з гладкими і нарізні стволи.

З цього вбачається, що виготовлення, переробка чи ремонт будь-якої вогнепальної зброї, виготовлення бойових припасів є незаконними. А отже, незаконними є виготовлення, переробка, ремонт гладкоствольної мисливської зброї, виготовлення до неї бойових припасів.

Не зважаючи на те, що ст. 263-1 КК України, на відміну від ст. 263 КК України, не передбачає застереження, відповідно до якого гладкоствольна мисливська зброя виключалася з предметів цього злочину, абсолютно правомірно відносити до предмету злочину, передбаченого ст. 263-1 КК, також і гладкоствольну мисливську зброю, до якої, відповідно, належать гладкоствольні рушниці, гладкоствольні рушниці зі свердловиною «парадокс» з нарізами 100–140 мм на початку або у кінці ствола, мисливські рушниці з свердловиною «сюпра», комбіновані рушниці та мисливські малокаліберні гвинтівки.

Тому, вважаємо, що у ст. 263-1 КК України відбулося ототожнення двох нерівнозначних за своїми функціональними властивостями предметів злочину – нарізної та гладкоствольної стрілецької зброї, що потребує відповідної корекції. Проте, прийняття доповнення відповідною приміткою лише ст. 263-1 КК України недостатньо, оскільки суперечливість між зазначеними нормами не зникне, оскільки, все ж, існуватиме різниця між видами зброї та видами бойових припасів.

Вважаємо слушною позицію Катеринчука у тому, що є об'єктивна потреба у внесенні доповнення «крім мисливської та спортивної зброї та боєприпасів до неї» безпосередньо у зміст основного складу злочину обох статей.

Щодо об'єктивної сторони основного складу злочину, передбаченого ст. 263-1 КК України, то вона включає в себе вчинення таких дій щодо вказаних предметів:

- 1) виготовлення;
- 2) переробка (вогнепальної зброї);
- 3) ремонт (лише вогнепальної зброї).

Зазначені дії утворюють склад злочину, передбаченого ст. 263-1 КК, у випадках, коли вони є незаконними, тобто вчиненими без відповідного дозволу. У ч. 1 ст. 263-1 КК України встановлюється кримінальна відповідальність за незаконну переробку вогнепальної зброї. Крім того, гладкоствольна мисливська зброя є предметом усіх інших перерахованих в ч. 1 ст. 263-1 КК дій, а тому це криміналізує такі різновиди дій, як «незаконна переробка гладкоствольної мисливської зброї» та «незаконний ремонт гладкоствольної мисливської зброї».

То ж, можна констатувати, що за своїми ознаками, злочин, передбачений ст. 263-1 КК України, врегульований недостатньо та існують неточності і колізії з іншими чинними нормами КК, оскільки часто у практиці складається ситуація, відповідно до якої особа, вчиняючи одне діяння, порушує одночасно дві кримінально-правові норми.

Висновки. З аналізу об'єктивних ознак злочину, передбаченого ст. 263-1 Кримінального кодексу України, зроблено наступні висновки:

1. Існує нагальна необхідність більш чіткого розмежування складів злочинів, передбачених ст.ст. 263 і 263-1 КК України. Також, важливо уточнити деякі визначення термінів, зокрема «незаконність», «фальсифікація», «виробництво», «переробка».

2. У ст. 263-1 КК України відсутня категорія холодної зброї, що створює правову прогалину, оскільки ст. 263 КК містить холодну зброю у складі предмету злочину. Крім того,



у ст. 263-1 наявні неузгодженості між видами зброї (гладкоствольна мисливська) та видами бойових припасів (мисливська, водночас як гладкоствольна, так і нарізна, а також спортивна), що має бути виправлено.

3. Кримінальна відповідальність за незаконне виготовлення, переробку чи ремонт вогнепальної зброї є виправданою, обґрунтовується вимогами поточного моменту та опирається на міжнародний досвід боротьби з незаконним обігом зброї.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України: Закон України від 03.03.2022 № 2114-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2114-20>
3. Про поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення: закон України від 23.12.2004 р. № 2288-IV. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T247100.html
4. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.09.2015 № 222-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>
5. Положення про дозвільну систему: постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.1992. № 576. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/576-92-п>.
6. Про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів : Інструкція, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 21.08.1998 р. № 622 з наступними змінами. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98/conv>.
7. Голубош В.В. До питання про деякі форми об'єктивної сторони злочинів проти громадської безпеки. Актуальні питання кримінального права, кримінального судочинства та кримінології, з нагоди 280 річниці з дня народження Чезаре Беккарія: матеріали Регіональної наук.-практ. конф. (Київ, 15 берез. 2018 р.). Київ: ДУІТ, 2018. С. 22–24. URL: https://www.univd.edu.ua/general/publishing/konf/30_11_2018/pdf/49.pdf
8. Голубош В. В. Кримінальна відповідальність за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої (статті 262, 263, 263-1, 264 КК України). Монографія. Івано-Франківськ: Симфонія форте. 2020. 340 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3bac_pravo/Holubosh-V_V_monohrafiya-2020.pdf
9. Гришук В. К. Філософсько-правове розуміння відповідальності людини: монографія. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2012. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=1514251
10. Конопельський В.Я. Деякі напрями вдосконалення кримінальної відповідальності за незаконне виготовлення, переробку чи ремонт вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. Південноукраїнський правничий часопис. 2022. Вип. 1–2. С. 105–108. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/1-2/21.pdf>
11. Житній О.О. Проблеми диференціації кримінально-правових наслідків незаконного поводження зі зброєю, боєприпасами, вибуховими речовинами. Актуальні проблеми кримінально-правової охорони громадської безпеки: матеріали міжнародного круглого столу, м. Харків. 18 травня 2018 р. Харків: Юрайт. 2018. С. 69–74. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/1-2/21.pdf>
12. Мітрухов П. Шляхи вирішення законодавчих проблем кримінальної відповідальності за ст. ст. 263, 263-1 Кримінального Кодексу України. Jurnalul juridic national: teorie și practică. 2014. Вип. 6.2. С. 72–77. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/3261>
13. Павленко Л.М. Характеристика об'єктивних ознак злочину, передбаченого ст. 263-1 Кримінального кодексу України. Право і суспільство. 2020. Вип. 2. Ч. 3. С. 51–58. URL: http://pravoisusilstvo.org.ua/archive/2020/2_2020/part_3/10.pdf



14. Терещук С.С. Задача предметів злочину як об'єктивна ознака позитивної посткримінальної поведінки у заохочувальній нормі ч. 3 ст. 263 Кримінального кодексу України. *Наше право*. 2014. Вип. 6. С. 108–113.

15. Ченшова Н. В. Сучасний стан та перспективи вдосконалення нормативно-правового регулювання обігу зброї й вибухових речовин. *Науковий журнал «Право і суспільство»*. 2016. Вип. 6. С. 187–193. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullweb&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=Ченшова%20H\\$](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullweb&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=Ченшова%20H$)

16. Щербаківський М.Г., Андреев Д.В. Розслідування незаконного обігу зброї: монографія. Харків. 2021. 192 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10934/Rozsliduvannia%2520nezakonnoho%2520obihu%2520zbroi_monohrafiia_Shcherbakovskiy_Andrieiev_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y

17. Хряпінський П.В. Заохочувальні норми у законодавстві України про кримінальну відповідальність. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2016. Вип. 2(7). С. 282–286. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/CUL/08-Zaoh_norm_krim_zakon-Hrapinskiy.pdf

